

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Luonnon monimuotoisuus, kunnostaminen ja ennallistaminen: Miten huomioimme vesiensuojelutyössä

Antton Keto
17.11.2023

Monimuotoisuus?

- Vesiluonnossa
- Maanpäällisessä luonnossa
- Maaperässä
- Rakennetussa ympäristössä

Luonnon köyhtyminen jatkuu

- Suomessa on tehty pitkään työtä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Kuitenkin luonto köyhtyy yhä. Suurin syy siihen on elinympäristöjen väheneminen ja niiden laadun heikkeneminen.
- Eliölajeista joka 9. on uhanalainen ja luontotyypeistä lähes puolet
- Ilmaston lämpeneminen kiihdyttää luonnon köyhtymistä. Toisaalta monet luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet kasvattavat ja ylläpitävät hiilinieluja ja –varastoja
- Monimuotoinen luonto sopeutuu paremmin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin.
- Hyvinvoinnille välttämättömät ekosysteemipalvelut, kuten veden puhdistuminen ja pölytys, ovat riippuvaisia luonnon monimuotoisuudesta.
- Hallitusohjelman kirjaus: *Yhteiskunnan toiminta käännetään luontoposiitiviseksi. Hallitus tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä yhteistyöllä ja tekee positiivisista vaikutuksista luontoon Suomen vientituotteen.*

Luontokato pysäytetään

**Kunming-Montrealin
biodiversiteettikehys**

**EU:n biodiversiteetti-
strategia**

**Ennallistamis-
asetus**

**Kansalliset
sitoumukset**

Kansallinen biodiversiteettistrategia

suojelu

METSO

ennallistaminen

Helmi-ohjelma

luonnonhoito

Vesiohjelmat

Vesiensuojelun ja luonnonsuojelun välineistä ja lainsäädäntöperustasta

- Useita EU:n direktiivejä taustalla
- Lainsäädäntö jakautuu eri ministeriöiden hallinnonaloille (esim. YM, MMM, OM, LVM)
- Suunnitelmat
- Luvat
- Kiellot, rajoitukset
- Alue-, kohde- ja lajisuojelu
- Luonnonvarojen hoito ja käyttö
- Vapaaehtoisia rahoitusohjelmia (esim. Vesiensuojelun tehostamisohjelma, HELMI, Metso, Nousu)

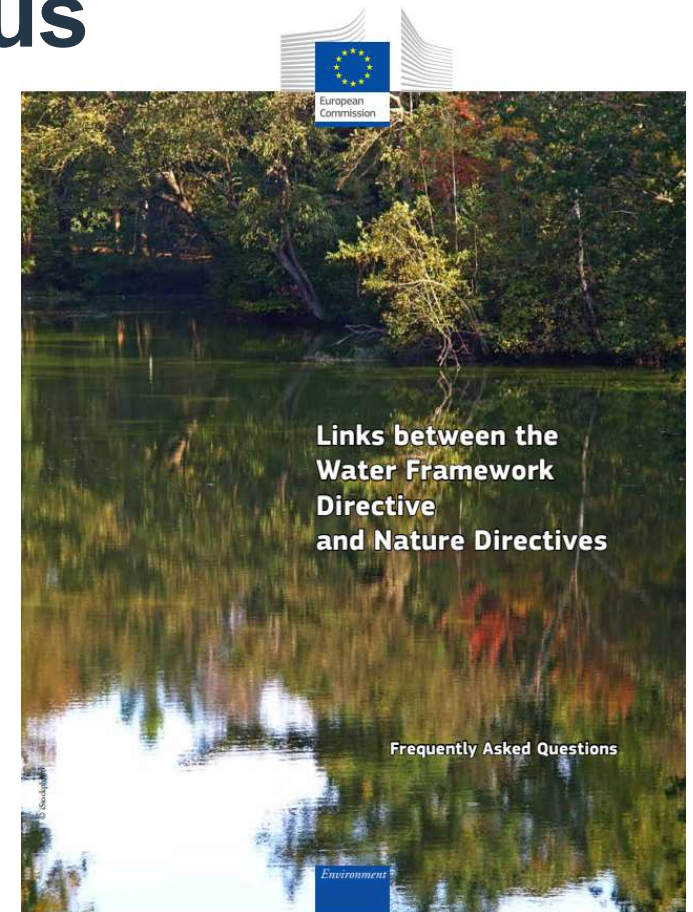
Vesiensuojelun tavoiteohjelmat ja monimuotoisuus

- 1970-luvulla julkaistuissa vesiensuojeluoppaissa ja –periaatteissa ei tunnistettu vesiluonnon monimuotoisuutta.
- Vuonna 1986 julkaistu vesiensuojelun tavoiteohjelma vuoteen 1995 asemoi vesiluonnon suojelun yhdeksi ohjelman tavoitteeksi.
- Vuonna 1999 julkaistiin tavoiteohjelmaa vuoteen 2005 valmisteltaessa ensimmäinen erillinen taustaselvitys vesi – ja rantaluonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä.
- Kolmas ja viimeinen vesiensuojelun tavoiteohjelma vuoteen 2015 konkretisoi jo selvästi enemmän niitä tarpeellisia konkreettisia toimenpiteitä, mitä vesiluonnonsuojelu ja vesien monimuotoisuuden turvaaminen edellyttävät.

Vesienhoito ja monimuotoisuus

- Vesiensuojelun tavoiteohjelman kanssa samanaikaisesti ryhdyttiin valmistelemaan EU:n vesipuitedirektiivin toimeenpanoa.
- Mahdollisuus kytkeä vedestä riippuvat Natura-alueet osaksi vesienhoitoa.
- Luonnon monimuotoisuuden tavoitteet otetaan ensisijaisesti huomioon asetettaessa vesienhoidon ympäristötavoitetta.
- Mahdollista myös asettaa järvi, joki, rannikkoalue ja pohjavesikohtaisia tavoitteita monimuotoisuuden näkökulmasta.

Monimuotoisuudesta valtavirtaa - Freshabit suunnan näyttäjänä

Valuma- alue määrää vesistön tilan

Kaikki alkaa latvavesiltä

Vesistöjen latvoilla puoret ovat hyvässä kunnossa, kun ne näytävät viilleiltä ja hoitamattomilta – siellä täällä kaatuneita puita, vesisammalta, mutkia virrassa, isoja kiviä ja kunnolla kutsoraa kalojen lemmenlöihin. Viivasuora ja syvä puro on harvoin luonnontilainen: usein maankiivatus metsiksi, perkaus tukkien uittoa varten tai vesivoiman tarve on muokannut virtavesiä tuonnollisuuden pois.

Kunnostamme hankkeen kohdealueilla virtavesiä, jotta niistä tulisi parempia elinympäristöjä kaloille ja muille lajeille. Virtavedet ovat myös kaunistu katsottavaa, ja kunnostukset edistävät alueiden virkistyskäyttöä ja viihtyisyyttä.

Tyssääkö vaelluskalojen tie patoon?

Harvalla elämällä on yhtä suuri kotiseurakkaus kuin lohikaltoilla: kalat palaavat aikuistumisen jälkeen kutemaan samaan vesistöön, josta maailmalle lähtivätkin. Vaikka vietti on vahva, ei vahvinkaan lohi jaksaa murtautua betonin läpi. Suomessa moni vaellusyhteys on katkaistu virtavesiä patoamalla.

Parannamme katkenneita vaellusyhteyksiä monella hankkeella rakentamalla kalatereitä ja kunnostamalla kalojen elinympäristöjä. Nämä toimet ovat hyvä alku, mutta lisätyötä, kuten vesistökuunnostuksia ja niiden vaikutusten seuranta, tarvitaan vielä pitkään. Kun vaellusyhteys on ollut poikki vuosikymmeniä, myös sen elvyttämiseen vie pitkään.

Vesiensuojelu alkaa jo matkalla vesistöön

Vesikin rähjäntynyt reissussa. Matkansa aikana virtaava vesi kerää mukaansa veden laattaa heikentävää kiintoainesta ja ravinteita. Kuormitus vesistöihin tulee koko valuma-alueelta ja osa siitä on luontaista, mutta esimerkiksi maa- ja metsätaloustoiminnan aiheuttamaa kuormitusta on vähennettävä vesien tilan parantamiseksi. Kuormituksen määrää ja lähteitä voi myös ennustaa eli mallintaa kuormituksen välttämiseksi ja vesiensuojelutoimien tehostamiseksi.

Vähennämme vesistökuormitusta hankkeilla rakentamalla vesiensuojelukosteikkoja ja muita kuormitusta pidättäviä rakenteita. Hankkeessa yhdistämme myös ensimmäistä kertaa useita kuormitusmalleja työkalupaketiksi, jolla voidaan kuvata, miten metsän uudistamisessa paljastetusta maaperästä voi huuhtoutua sateen mukana kiintoainetta ja ravinteita vesiin.

Taistelu lintuvesien umpeenkasvua vastaan

Monella linnulla on siipi maassa, koska lintuvedet ovat huonontuneet vuosien varrella. Tiheässä ruovikossa on vaikea polskia ja sukella.

Kunnostamme lintuvesiä nostamalla vedenpintaa, poistamalla rantakasvillisuutta, lisäämällä rantojen laidunnusta ja poistamalla vieraslajipienpetoja, supikoiria ja minkejä. Kunnostustyöt auttavat etenkin vesilintuja, lokkeja ja kahlaajia, mutta myös muita kosteikolintuja.

Raakut lemmenlomalla kylpylässä

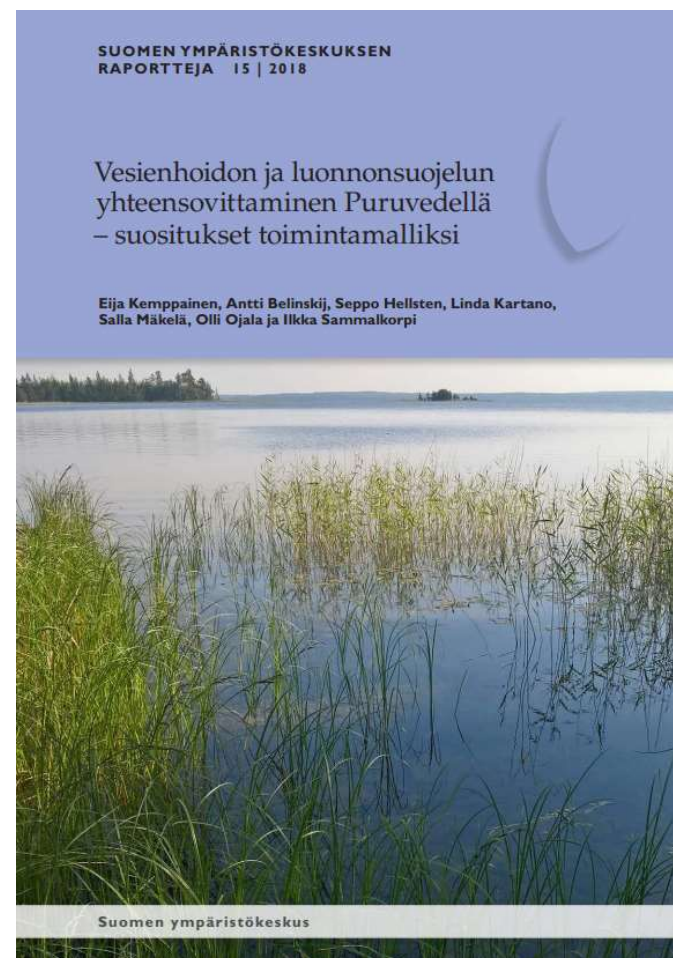
Kun vesistön kuormitus on saatu kuriin ja vaelluskalat takaisin, myös raakun eli jokihelmisimpukan tila alkaa näyttää paremmalta. Nyt lajin tila on kaikkea muuta kuin hyvä: Etelä-Suomen joissa etää lähinnä vanhoja ja huonokuntoisia raakkuja, jotka eivät jaksaa lisääntyä. Ja vaikka puhta lisääntymiseen olisi, raakun toukat tarvitsevat kasvamiseen lohikalajoja, joiden kiduksilla ne elävät ensimmäisen talven ennen kuin pudottautuvat kasvamaan joen tai puron pohjalle. Ilman lohikalajoja raakulta ei ole tulevaisuutta.

Monin paikoin pohjan huono laatu ja valuma-alueelta tuleva kuormitus estävät pikkusimpukoiden kasvun, vaikka isäntäkalajoja olisikin. Neljän kohdejoitemme raakkuja on kunnostettu Konneveden tutkimuslaitoksella, jossa hoiva on kantanut kirjaimellisesti hedelmää ja raakuvanhukset ovat alkaneet jälleen lisääntymään. Toukista kalojen kiduksilla kehittyneet pikkusimpukat saavat vielä kasvaa ja kehittyä kasvattamassa pari vuotta, kunnes ne ovat tarpeeksi suuria palaamaan kunnostettuihin kotivesiinsä.

Yhteensovittamistarpeita esiintyy

- Puruveden keskeiset osat kuuluvat Puruveden Natura 2000 – alueeseen.
- Puruvesi on rehevöitynyt pääasiassa ympäröivien metsien ja soiden ojitusten sekä maatalouden ja haja-asutuksen kuormituksen vuoksi, ja matalat lahdenpohjukat ovat ruovikoituneet.
- Luontotyyppin tilan parantamiseksi suunniteltujen ruovikoiden niittojen ja ruoppausten toteuttamista varten tehdyissä luontoselvityksissä Puruvedeltä löydettiin elinvoimaisiksi arvioitujen, luontodirektiivin liitteeseen IV kuuluvien viitasammakoiden ja lampikorentojen esiintymiä.
- Kunnostustoimien toteuttaminen edellytti näiden lajien huomioon ottamista ja suotuisan suojelutason turvaamista.

Avustuslainsäädäntö ohjaa (714/2015)

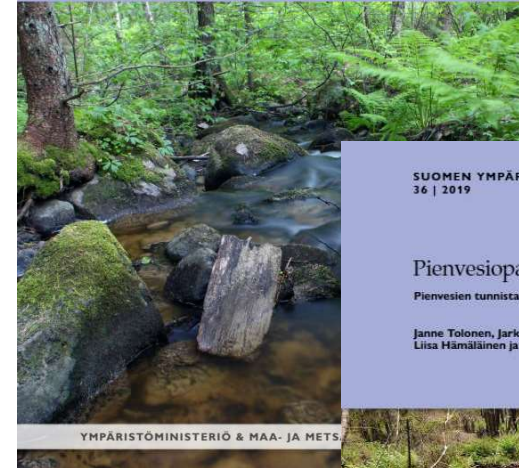
Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus voi myöntää avustusta hankkeeseen, jonka tarkoituksena on:

- 1) edistää vesistön ja muiden pintavesien monipuolista ja kestäväää käyttöä;
- 2) edistää vesistön ja muiden pintavesien hyvän tilan saavuttamista ja ylläpitämistä;
- 3) vähentää tulvimisesta, pitkäaikaisesta kuivuudesta tai muista epätavallisista vesiolloista aiheutuvaa vaaraa ja niistä aiheutuvia edunmenetyksiä;
- 4) edistää kalan kulkua tai kalakantojen luontaista lisääntymistä tai parantaa mahdollisuuksia kestäväään kalastukseen;
- 5) edistää vesiluonnon monimuotoisuutta;**
- 6) vähentää vesistöön jääneistä rakenteista tai sinne joutuneista aineksista vesistössä tai sen ranta-alueella aiheutuvaa vaaraa tai niistä aiheutuvia edunmenetyksiä; tai
- 7) täydentää tai parantaa toimenpidettä, joka valtion tuella on aiemmin toteutettu vesistössä tai maalla, tai vähentää tällaisesta toimenpiteestä aiheutuneita edunmenetyksiä.

Avustusta myönnetään ensisijaisesti hankkeeseen, joka palvelee useita 1 momentissa mainittuja tarkoituksia.

Kehitys alkaa pienvesissä

- Ensimmäisissä vesienhoitosuunnitelmissa 2009 esitettiin tarpeelliseksi laatia pienvesien ennallistamisohjelma.
- Saatiin pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategia 2015, mutta ei rahoitusta
 - Strategian tavoitteena jäljellä olevien luonnontilaisten pienvesien säilymisen turvaaminen ja heikentyneiden pienvesien tilaa parantaminen kunnostustoimenpiteillä.
 - Toimenpiteitä jäljellä olevien luonnontilaisten pienvesien säilyttämiseksi ja heikentyneiden pienvesien kunnostamiseksi.

Ohjelmilla vauhtia kunnostuksiin ja ennallistamiseen

- **Helmi-elinympäristöohjelma**

- Etenee valtioneuvoston v. 2021 hyväksymän periaatepäätöksen mukaisesti: ohjelmassa on asetettu tavoitteet v. 2030 asti
- V. 2022 loppuun mennessä Helmi-ohjelmassa on suojeltu soita yli 17 000 hehtaaria, ennallistettu soita yli 14 000 hehtaaria ja kunnostettu eri elinympäristöjä yli 500 kohteella
 - Lähteitä 39 kpl, puroja 67 km ja fladoja 13 kpl, lintuvesikohteita 24 kpl

- **Vesiensuojelun tehostamisohjelma**

- Tehostanut vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpanoa
- Vuosina 2019-2023 avusti vesistökuunnostusteemassa yhteensä 933 vesienhoito- ja kunnostushanketta, joiden yhteisrahoitus 55 milj. euroa (valtion osuus 28 milj. euroa).
 - Ennallistamishankkeiden osuus 1,4 %
 - Lajien elinympäristökunnostusten osuus 0,9 %
 - Virtavesien elinympäristökunnostusten osuus 1,5 %

- **Ohjelmatyö jatkuu 2024->**

KANSALLINEN LUONNON MONIMUOTOISUUS -STRATEGIA JA TOIMINTAOHJELMA

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kiitos!

Antton Keto
Ohjelmapäällikkö
+358-295250148
antton.keto@gov.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the
Environment

